

ПРОЕКТУВАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ПРОГРАМНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ

Суслов С.В., к.т.н, доцент

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

sergiy.suslov@nuos.edu.ua

***Анотація.** Запропоновано вдосконалення змісту навчального матеріалу при підготовці за спеціальністю «Програмна інженерія» з погляду на формування компетенції з формулювання вимог, проектування архітектури, моделювання процесів функціонування шляхом збалансованого поєднання розгляду певних методологій і загальних знань, що складають сутність багатьох методологій*

***Ключові слова:** програмна інженерія; підготовка фахівців; методології розроблення; проектування.*

Вступ. Інтенсивний розвиток ІТ галузі у світовому масштабі викликає потребу у все більшій кількості кваліфікованих фахівців. Нові робочі місця для розробників програмного забезпечення у різних країнах обчислюють сотнями тисяч при нестачі фахівців відповідної кваліфікації. Такий стан викликає підвищені вимоги до освіти з програмної інженерії з погляду на обсяги і зміст. У інженерії програмного забезпечення застосовують безліч методів і технологій розроблення зі сталою тенденцією до їх додаткової адаптації, що створює проблему для освіти. Змісту й обсягу знань, що мають отримувати випускники навчальних закладів за цією спеціальністю приділяють увагу провідні міжнародні об'єднання вчених й інженерів ІТ галузі ACM і IEEE, які при залученні відомих університетів з різних країн розробили таксономію знань з програмної інженерії SWEBOOK (Software engineering of body Knowledge) [1] і рекомендації з їх подання у навчальних закладах SE2014 [2]. Втім, обсяг матеріалу з проектування програмного забезпечення через обмеження часу, відведеного навчальною програмою, не відповідає реальному різноманіттю задач і методів їх розв'язання, з якими може зіткнутись студент після випуску з навчального закладу на майбутньому робочому місці.

Метою роботи є визначення оптимального змісту навчального матеріалу стосовно проектування програмного забезпечення з погляду на підготовку до різноманіття реальних задач розроблення.

Стандарти вищої освіти України (першого [3] і другого[4] рівнів) з інженерії програмного забезпечення частиною предметної області підготовки фахівців визначають методи аналізу і побудови моделей програмного забезпечення та методи проектування. Відповідні компетентності включають здатність проектувати структуру програмного забезпечення на її різних рівнях, включно з архітектурою, моделювати процеси функціонування окремих підсистем і модулів. Підготовка магістрів повинна надавати ще і здатність розвивати і реалізовувати нові конкурентоспроможні ідеї в інженерії програмного забезпечення.

Формування таких компетентностей передбачає знання сучасних і методів проектування, число яких на зараз є дуже великим, що спричинено різноманіттям видів самого програмного забезпечення і, відповідно, технологій його розроблення. Розвиток програмної інженерії шляхом зростання множини методів і технологій створює проблеми і у діяльності

фахівців галузі, серед яких, зокрема, брак консенсусу в порівнянні ефективності різних підходів. З погляду на це, група знаних практиків і науковців ініціювала рух з метою перетворення програмної інженерії у напрямку точної науки SEMAT (Software Engineering Method and Theory) [5].

Сучасний стан такого розвитку характеризує розробка теорії сутності програмної інженерії (Essence Theory of Software Engineering) [6]. Essence містить Ядро знань (Kernel) і Мову, які подані у специфікації [7]. Ядро структуровано по трьох областях уваги при розробленні програмного забезпечення: Клієнт, Рішення та Зусилля. У ньому визначені суттєві об'єкти, з якими виконують дії (так звані Alpha - аббревіатура Abstract-Level Progress Health Attribute), Области Діяльності – суттєві дії, які потрібно виконувати (так звані Activity Spaces) і Компетентності (Competencies) – представлення основних можливостей для виконання робіт програмної інженерії.

Таким чином у Ядрі визначено множина окремих, простих, ефективних сутностей, придатних до масштабування методів програмної інженерії, що можуть бути застосовані незалежно. Ядро надає загальний базис з практик розробки ПЗ, кожна з яких може бути визначена і застосована незалежно. Вони можуть бути об'єднані для створення конкретного методу програмної інженерії. Таке узагальнення зменшує обсяг детальної інформації потрібної для підготовки фахівця з програмної інженерії і тому в ряді університетів різних країн введені курси з Essence.

Досвід викладання такого курсу, що включав груповий проект, на бакалавраті у Норвезькому університеті науки і технології (NTNU) для більш ніж 540 студентів подано у статі [7]. У зроблених на цій основі висновках зазначено, що більшість студентів відчували труднощі у засвоєнні матеріалу з Essence. У той же час студенти відмічали полегшення за рахунок вивільнення від застосування призначених методів і можливості самостійного формування підходу до розв'язання завдань. Причинами зазначених труднощів автори вбачають недостатній досвід у студентів і брак навчального матеріалу.

Слід зазначити, що, дійсно, зміст інформації в Essence, її високий абстрактний рівень і форма подання розраховані на досвідчених фахівців, що володіють достатнім обсягом конкретних знань, які дозволяють розуміти значення абстракцій в Essence.

З погляду на наведене вище, виглядає доцільним стосовно викладання проектування програмного забезпечення застосувати комбінований підхід, що передбачає спочатку вивчення певних конкретних методів проектування і на їх базі розгляд узагальнень, пропонує у Essence. У переліку методів потрібні такі, що належать до різних методологій. Структурні методології можуть бути представлені методами Йордана-Де Марко і Гейна-Сарсона, як процедурно орієнтованими, та Джексона і Варнье-Орра, орієнтованими на дані. Об'єктно-орієнтовані методології доречно представити Раціональним уніфікованим процесом.

Висновки. У навчальний матеріал при викладанні проектування програмного забезпечення у сучасних умовах доцільно об'єднувати конкретні вживані зараз методи з узагальненим підходом до програмної інженерії, поданим Essence.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

[1] Bourque, P.and, R.E., Fairley, eds. (2014). Guide to the Software Engineering Body of Knowledge, Version 3.0, IEEE Computer Society. Retrieved from www.swebok.org.

- [2] ACM, IEEE. (2015 February 23). Software Engineering 2014. Curriculum Guidelines for Undergraduate Degree Programs in Software Engineering. Retrieved from <https://www.acm.org/binaries/content/assets/education/se2014.pdf>.
- [3] Міністерство освіти і науки України. (2018). Стандарт вищої освіти України першого рівня (ступінь бакалавра) галузь знань 12 – Інформаційні технології за спеціальністю 121 – Інженерія програмного забезпечення. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/121-inzheneriya-programnogo-zabezpechennya-bakalavr.pdf>.
- [4] Міністерство освіти і науки України. (2020). Стандарт вищої освіти України другого рівня (ступінь магістра) галузь знань 12 – Інформаційні технології за спеціальністю 121 – Інженерія програмного забезпечення. https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/11/17/121_inzheneriya_programnoho_zabezpechennya_mahistr.doc.
- [5] Wikipedia contributors. (2021, August 14). SEMAT. In *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. Retrieved 20:35, October 28, 2021, from <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=SEMAT&oldid=1038768931>.
- [6] Jacobson, I., Ng, P., McMahon, P. E., Spence, I., and Lidman, S.: (2012). The Essence of Software Engineering: The SEMAT Kernel. *ACMQueue*, 10, pp. 40-52.
- [7] Object Management Group. (2018). Essence – Kernel and Language for Software Engineering Methods. Version 1.2. Retrieved from <https://www.omg.org/spec/Essence/1.2/PDF>.
- [8] Kemell, K.K., Nguyen-Duc, A., Wang, X., Risku, J., Abrahamsson, P. (2018). The Essence Theory of Software Engineering – Large-Scale Classroom Experiences from 450+ Software Engineering BSc Students. In Kuhrmann M. et al. (eds) *Product-Focused Software Process Improvement. PROFES 2018. Lecture Notes in Computer Science*, vol 11271. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-03673-7_9.

Serhii V. Suslov

DESIGNING OF SOFTWARE IN THE EDUCATION OF SOFTWARE ENGINEERS

Abstract. Propositions to enhance the content of education in the "Software Engineering" specialty are considered for the competences formation in software designing through a balanced combination of prominent methodologies and general knowledge, which is the essence of methodologies variety.

Keywords: Software Engineering; specialist education; development methodologies; designing.